

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

Kulturdepartementet
Pb 8030 Dep
0030 OSLO

Ref.

Vår ref.

Dato

12/00612-3 - AVE

09.04.2012

Høringssvar - Utredninger om litteratur- og språkpolitiske virkemidler

Norsk kulturråd oversender herved høringssvar på *Utredning om litteratur- og språkpolitiske virkemidler* og *Til bokas pris – utredning av litteraturpolitiske virkemidler i Europa*. Høringssvaret ble vedtatt på møte i Norsk kulturråd 27.03.2012.

Med hilsen

Anne Aasheim (sign.)
direktør

Arne Vestbø (sign.)
konst. seksjonssjef

SAMLET HØRINGSSVAR PÅ *UTREDNING AV LITTERATUR- OG SPRÅKPOLITISKE VIRKEMIDLER OG TIL BOKAS PRIS – UTREDNING AV LITTERATURPOLITISKE VIRKEMIDLER I EUROPA*

Norsk kulturråd avgir med dette høringssvar på *Utredning av litteratur- og språkpolitiske virkemidler*, som ble levert av Oslo Economics, Simonsen Advokatfirma og Oeconomica 30.12.2011, og på *Til bokas pris – utredning av litteraturpolitiske virkemidler i Europa*, som ble levert av Helge Rønning og Tore Slaatta m. fl. 15.02.2012.

Kulturrådet har med interesse lest utredningene, som med sine ulike innfallsvinkler, én primært samfunnsøkonomisk og én grunnleggende kulturpolitisk, bør gi et godt beslutningsgrunnlag for utformingen av den statlige litteraturpolitikken i framtiden. Uttalelsen leveres samlet og i kronologisk rekkefølge for de to utredningene.

Utredning av litterære- og språkpolitiske virkemidler

Siden den første utredningen handler om norske forhold hvor Kulturrådet er direkte involvert, får denne mest plass i høringssvaret og er kommentert punktvis.

- **Manglende mandat og lite om språkpolitiske virkemidler.** Kulturrådet mener at mandatet for utredningen burde bli tatt med innledningsvis i utredningen, for det er i noen grad vanskelig å vite hva det faktiske oppdraget til utrederne har vært. Tittelen indikerer for eksempel at de språkpolitiske virkemidlene er en del av det undersøkte materialet, men det er bare i omtalen av faglitteraturen at rådet finner at denne siden av kulturpolitikken er nevnt i det hele tatt. Det hadde vært ønskelig med en bredere gjennomgang av hvordan de språkpolitiske og litteraturpolitiske virkemidlene henger sammen. Hvordan nynorske læremidler for høyere utdanning skal kunne konkurrere i et mulig friprismarked, er bare ett spørsmål som kunne ha vært drøftet.
- **For få forlagsaktører er intervjuet.** Utrederne begrunner ikke hvorfor de utelukkende har invitert forlagene Pantagruel, Juritzen og Bazar til å bli intervjuet i forbindelse med arbeidet. Riktignok har de også snakket med Den norske Forleggerforening, men foreningen er en bransjeorganisasjon, og kan naturligvis ikke forfekte alle sine enkeltmedlemmers syn. Det ville ha vært av stor betydning om utredningen også hadde innhentet informasjon og refleksjoner fra flere forlag av ulik størrelse og med ulik profil, siden alle aktørene i dette feltet i stor grad er berørt av den statlige litteraturpolitikken.
- **Manglende forståelse av bibliotekenes rolle og betydning i den norske litteraturpolitikken, og svakt begrunnet forslag om en innkjøpsordning for faglitteratur.** Utredningen har på side 76 en kommentar til antall innkjøpte titler på de ulike innkjøpsordningene ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, og argumenterer for at antall innkjøpte eksemplarer kan reguleres i de ulike ordningene. Her glemmer imidlertid utrederne hele mottaksapparatet i folkebibliotekene, der de innkjøpte bøkene mange steder utgjør hovedtilveksten av nye bøker, men også hvor de enkelte steder utgjør en utfordring når det gjelder formidlingen. Utredernes forslag om å kjøpe inn flere eksemplarer, er neppe farbar vei i en fase der e-bokas gjennombrudd er rett rundt hjørnet. Videre henger dette sammen med ett av utredningens konkrete forslag om å opprette en innkjøpsordning for faglitteratur. Bøkene det her siktes til er

fagbøker og lærebøker (bokgruppe 2), og ikke den allmenne sakprosaen som primært omfattes av innkjøpsordningen for sakprosa. I omtalen av en slik ny innkjøpsordning for faglitteratur glemmer utrederne forskjellen på de automatiske og de selektive ordningene, og trekker inn at en slik ordning potensielt kan bli lite selektiv og komme til å omfatte bøker av liten litterær verdi. Hvis dette skal være en ordning for fagbøker, er neppe den litterære verdien sentral, og en slik ordning verken kan eller bør bli automatisk. Kulturrådet har tidligere utredet behovet for en fagbokordning og kommet fram til at fagbøker innenfor profesjonsmarkedet trenger andre støtteordninger enn en innkjøpsordning til folkebibliotekene. Lærebøker for høyere utdanning har heller ikke folkebibliotekene som naturlig mottaksapparat. I stedet bør Kunnskapsdepartementets tilskuddsordning for læremidler på nynorsk og lærebøker på små fagområder, administrert av Lærebokutvalget for høyere utdanning, styrkes betydelig for å kunne ivareta norsk som fag- forsknings- og undervisningsspråk i framtida.

- **Understreking av at litterær kvalitet er kjernen i innkjøpsordningene.** På side 30 i utredningen stilles det opp to indikatorer for å måle litterær kvalitet på bøker som utgis i Norge, men begge er kvantitative i sin utforming: Antall titler innkjøpt gjennom innkjøpsordningene for ny norsk skjønnlitteratur og antall oversettelser av titler og salg av norske bøker i utlandet. Utredningen motsier dermed seg selv når den i den senere analysen av innkjøpsordningene hevder at de er lite selektive og *kan* stimulere til utgivelse av bøker med lav litterær verdi (side 7 og side 76). Kulturrådet ønsker å understreke at både de automatiske og de selektive innkjøpsordningene er basert på kvalitetskriterier. *Alle* påmeldte bøker gjennomgår en grundig litterær og språklig vurdering av et vurderingsutvalg på tre til fem personer, ved avslag på de skjønnlitterære ordningene også av fem nye medlemmer i en ankenemnd. Utredningen hevder videre at produksjonsstøtteordningen (i entall, mens det er fire slike ordninger hos Kulturrådet) er “den som ligger nærmest til å være en ordning hvor bevilger vurderer kvalitet på fritt grunnlag” (side 6 og side 77). Men det er vanskeligere å være sikker på at man har honorert kvalitet ved vurdering av en prosjektstøtte enn ved vurderingen av en ferdig bok. Konklusjonen på om innkjøpsordningene for skjønnlitteratur har innfridd sine mål, burde kanskje heller ta utgangspunkt i hvordan en rekke kvalitetsforfatterskap har fått utvikle seg over tid, og hvordan ordningene gir muligheter for debutanter til å slippe til.
- **Fastpris bør beholdes.** Utredningen mener det bør foretas endringer i fastprisordningen slik den er i dag, noe Kulturrådet er uenig i. En oppheving av fastprisen vil kunne føre til bortfall av normalkontrakter for forfattere, dyrere smale bøker og priskonkurranse på masselitteratur, noe som uvegerlig vil få konsekvenser for innkjøpsordningene. Kulturrådet frykter ikke minst en situasjon der innkjøpsordningene står som det eneste stedet der kvalitetslitteraturen får en distribusjon, men hvor den samtidig blir gående i et lukket kretsløp mellom forlag, Kulturrådet og bibliotekene og ikke finnes i åpent salg i bokhandlene. Faste bokpriser er etter rådets mening utvilsomt det virkemiddelet som best ivaretar et litteraturpolitisk helhetssyn. Kulturrådet registrerer at alle intervjuobjektene som har bidratt med innspill til utredningen, har nevnt at innkjøpsordningene i sin nåværende form er vellykket og ett av de tre mest sentrale litteraturpolitiske virkemidlene.

Til bokas pris – utredning av litteraturpolitiske virkemidler i Europa

Denne utredningen er rettet mot litteratur- og språkpolitiske virkemidler i utlandet, og det er derfor lite å bemerke som går direkte på Kulturrådets ansvarsområde, annet enn at det vises til at de norske innkjøpsordningene ses på som unike i europeisk sammenheng. Overføringsverdi til norske forhold har vært sentralt for utrederne, og den komparative metoden som anlegges sier mye som bør være relevant i den videre utformingen av norsk litteraturpolitikk. Rådet merker seg at utrederne har funnet at valg av friprissystem fører til økt bestselgersalg, og at fastpris fører til salg av et bredere utvalg bøker. Det er også interessant at utredningen finner at forfatterens rettigheter later til å være bedre beskyttet i et fastprissystem, og at kvalitet og mangfold opprettholdes bedre i de landene som har innført boklov. Kulturrådet følger som bokbransjen selv særlig med på den digitale utviklingen for tiden, og synes det er interessant at utredningen kommer fram til at det ikke later til at alternativene boklov eller friprissystem har innvirkning på bransjens mulighet til å være innovativ, men at en boklov kan bidra til å beskytte nasjonale aktører. Når studien på en grundig og innsiktsfull måte samlet sett konkluderer med at en boklov best ivaretar de kulturpolitiske målene, stiller rådet seg bak dette.